

DESPRE IZVOARELE DREPTURILOR SUBIECTIVE

Author: Gheorghe MIHAI*

***Abstract:** We have showed that an endless number of subjective rights can be performed, the list remaining open to permanent additions. However their number recorded by now would still probably allow us to go into the sources, the origins of rights; when saying “sources” we mean “formal sources”, as the material ones are not a direct evidence of their presence but probably only variable frameworks.*

***Keywords:** Subjective Rights, Formal Source, Act, Law.*

***JEL Classification:** K00*

Am arătat că se poate exercita un număr nedefinit de drepturi subiective, lista lor rămânând deschisă unor permanente adăugiri. Dar fie și numărul deja înregistrat încă ar permite (posibil) să ne aplecăm interesați asupra izvoarelor, obârșiei drepturilor subiective; spunând „izvoare” vom fi înțelegând „izvoare formale”, întrucât izvoarele materiale nu bizuie nemijlocit evocarea lor ci, eventual, cadre variabile.

Dar chiar de la început ne întâmpină un obstacol: clasificându-le în drepturi fundamentale și drepturi nefundamentale, cum primele sunt „naturale”, iar secunde „nenaturale” apare întrebarea dacă vom reuși să găsim izvoare comune ambelor clase de drepturi.

Intr-adevăr, dacă izvoarele tuturor drepturilor subiective sunt faptele și actele juridice, atunci și ale drepturilor subiective fundamentale care, deși „naturale”, tot aici și-ar găsi obârșia. In caz contrar, vorbim numai despre fapte și acte juridice izvoare ale drepturilor subiective elaborate de stat, pe când izvoarele drepturilor subiective fundamentale vor fi trebuind¹ căutate altundeva. Astfel, dacă toți oamenii se nasc liberi

* Dr., Professor, Western University of Timișoara, Romania.

¹ „Listele fundamentale ale drepturilor omului care au fost formulate cu scopul ca acestea să fie respectate de orice constituție legitimă sunt surprinzător de asemănătoare”, scrie Emil Bălan (în *Instituții de drept public*, București, 2003, p. 5). Deci, sunt întocmite listele drepturilor omului; dacă mediile academice nu au această calitate, această atribuție, atunci oare cine își revendică întocmirea lor și în numele cărui drept? Apoi, odată stabilită lista, legitimitatea unei constituții e condiționată de consacrarea lor, ceea ce înseamnă că legitimitatea constituției cutare are ca premisă imperativă includerea drepturilor omului, premisă anterioară și logic și istoric, astfel încât drepturile omului nu sunt condiționate de constituție, iar formularea lor nu depinde de o Adunare Constituantă. Expresia „au fost formulate” privește fixarea lingvistică a unei realități, nu inventarea ei prin formule, căci nu existența drepturilor omului depinde de formulare, ca în orice alt domeniu, ci formularea depinde de această existență pentru a avea sens. Nu putem declara drepturile naturale ca fiind un nonsens sau ca ținând de metafizică, nici că există numai prin creația legii juridice. Pe de altă parte, cum sunt gândite ele azi, drepturile naturale sunt naturale nu pentru că natura ar fi capabilă să le

și egali în drepturi, de la natură, atunci eu, ca om, am dreptul la libertate și dreptul la egalitate în drepturi prin nașterea mea și nu trebuie să convoc - pentru a le avea - fapte și acte, nici să intru în vreun fel de raport juridic pentru a le avea. Inșă, e tot atâta de adevărat că pentru exercitarea drepturilor subiective absolute e necesară recunoașterea și consacarea lor prin legea pozitivă, de care am nevoie pentru a mi-o ocroti. Prin urmare, nici din fapte, nici din acte juridice mie nu-mi derivă dreptul subiectiv fundamental la viață (la demnitate, la libertate etc).

Totuși, „Dreptul la viață, precum și dreptul la integritate fizică și psihică ale persoanei sunt garantate” (art. 22(1) Constituție). Textul constituțional consacră dreptul natural la viață, devenit drept constituțional. Consacrarea subînțelege recunoașterea că a) acest drept există; b) că el e natural și, deci nu e condiționat de vreun legiutor pentru a avea realitate. Consecința consacrării de către actul normativ numit Constituție, izvor formal, este garantarea exercitării nestingerite de către titular al dreptului său la viață, cât și posibilitatea de a trage la răspundere, pe căi legale, pe oricine ar leza această exercitare. Acum se constituie un raport juridic în care fapta ilicită a lezării de către celuilalt este sursa repunerii titularului în dreptul său la viață *avut în chip absolut*. De justețe, căci dreptul subiectiv absolut al cuiva, consacrat, nu e dependent de condiționările vreunui raport concret juridic la care să participe, prevăzut generic în norma juridică, așa cum e cazul drepturilor relative². Pentru acestea din urmă e necesară situația juridică.

Prin situație juridică înțelegem un ansamblu de drepturi și obligații care decurge din dreptul obiectiv pentru o persoană dacă și numai dacă aceasta se află în anumite condiții, descrise de ipoteza normei în vigoare³. Când spunem „drepturi subiective absolute” e necesar ca termenul “absolut” să apară în întreaga sa semnificație. Este

elaboreze, ci pentru că țin de rațiunea umană, iar rațiunea umană este natura omului. Așadar, drepturile subiective naturale, derivând din rațiunea umană – universală – sunt universale, spre deosebire de drepturile subiective create de legiutorii variabili spațiotemporal. De aici și neclaritatea afirmației autorului: „Drepturile subiective sunt, în mod evident, organic legate de dreptul obiectiv, neputând fi concepute fără să fie prevăzute în normele juridice” (p. 5). Nu, nu-i evident; e adevărat că pentru a fi exercitate, drepturile subiective naturale trebuie să fie prevăzute în acte normative, dar conceperea lor nu e „organic legată” de dreptul obiectiv, adică legiutorii nu le concep, ci consacră în formulările primite de la nelegiutori, pentru legitimitatea actului lor normativ fundamental. În schimb, drepturile subiective nenaturale sunt concepute și legislate de organul legiutor.

² În drept joacă de-a termenii poate avea consecințe dintre cele mai grave. De aceea, definirea lor are o importanță practică nu îndejuns subliniată. Într-adevăr, definițiile legale constrâng în aplicarea legii, dar în absența lor ni le oferă jurisprudența, activitate dificilă și supusă interpretărilor în aceeași activitate de aplicare a legii. Cât privește lumea definițiilor doctrinare, obținerea unanimității e un proces de durată și nu evită cu succes ceea ce numesc “joacă de-a termenii”. Un terorist care ucide oameni, atentează la integritatea lor fizică sau psihică, le lezează demnitatea, un stat care bombardează locuințe, cartiere, orașe, ucigând oameni nevinovați nu are nici o justificare în ordinea dreptului natural și cu atât mai mult în ordinea dreptului pozitiv care îl consacră.

³ Referitor la situația de fapt: „...suivant la formules souvent rappelee de Roger Houin, „la situation de fait est une sorte d’ersatz, un sorte de doublet d’une situation juridique bien connue et bien reglementee par la loi”: separation de fait, societe de fait, tutelle de fait...Leur prise en consideration se relie a l’idee meme de systeme juridique” (Fr. Terre, *op.cit.*, p. 223). După I. Dogaru: „...separația în fapt, tutela de fapt, societatea de fapt...sunt situații juridice în sensul că dreptul obiectiv le face să producă efecte juridice” (*Teoria generală a dreptului, op.cit.*, p. 331). Norma juridică în vigoare ordonează conviețuirea și colaborarea oamenilor, liberi prin natura lor, prin uniformizarea obligatorie a comportamentelor și a relațiilor inter-subiectuale, pentru realizarea căreia societatea poate să-i constrângă direct sau indirect pe titulari să se manifeste într-un anumit fel, printr-un sistem organizat de protecție și coerciție mai mult sau mai puțin intensă. Încât situația juridică decurge din regula juridică în vigoare și se particularizează în concreto de la un subiect la altul. Diferența de situația de fapt o face norma juridică în vigoare care leagă de ea consecințele juridice ale drepturilor și obligațiilor. Transplanturile sunt situații de fapt, reglementate devin în ipotezele regulilor de drept situații acționale și, datorită dispozițiilor, autorii transplanturilor se găsesc în situații juridice, într-un sistem de drepturi și obligații.

absolut acel ceva (de pildă, dreptul subiectiv) a cărui existență e deplin necondiționată de vreun factor exterior concomitent, anterior sau posterior. Trecut în rândul drepturilor fundamentale ale omului, dreptul la viață (ca și celelalte drepturi fundamentale) nu poate fi condiționat, în ordine logică, de calitatea lui de subiect de drept. El este absolut în sensul că nu depinde decât de sine însuși și de nimic altceva decât de sine ca să ființeze, căci este al omului ca om. Consacrarea sa în acte normative (Constituție) nu-i dă naștere, ci forma juridică necesară pentru a-l ocroti pe omul devenit subiect de drept. Forma juridică îi conferă titularului puterea juridică de a se apăra și de a și-l revendica în chip absolut, adică față de oricine l-ar prejudicia, i-ar îngădi exercitarea lui. Dacă este absolut, punerea în pericol a existenței și exercitării unui asemenea drept, din partea oricui ar veni, ipso logico angajează răspunderea juridică a agresorului. De aici, drepturile subiective, absolute, sunt opozabile erga omnes, în cel mai curat înțeles juridic.

Situația juridică în care se află pârâtul, într-un proces civil, aceea în care se află inculpatul într-un proces penal, situația juridică a infractorului când săvârșește fapta ilicită sau a comerciantului în actul de comerț, a contractanților ș.a., desemnează un ansamblu de drepturi și obligații ce decurge din dreptul obiectiv procesual civil, procesual penal, penal sau comercial etc. pentru pârât, inculpat, infractor, comerciant, în condițiile descrise de ipotezele normelor sub incidența cărora se află la un moment dat.

În sfera condițiilor descrise de ipoteze se cuprind împrejurările la care și clasa subiectelor pentru care se referă dispoziția imperativă sau permisivă a normei. *Aceste condiții formează ceea ce se numește situație acțională*; spre deosebire de situația juridică, unele componente ale situației acționale determină, influențează invincibil și imprevizibil, favorabil sau nefavorabil, acțiunea cuiva (ca de exemplu, un seism, o alunecare de teren, un fulger), asupra altor componente actantului poate interveni (d.e., cursul unui râu poate fi deviat). Așa încât vom fi redefinit *situația juridică Sj ca ansamblul drepturilor și obligațiilor unui subiect Js aflat în situația acțională Sa descrisă în ipoteza normei In.*

Împrejurare poate fi:

- a) faptul natural (d.e., nașterea);
- b) fapta materială a omului (d.e., culesul fructelor din livada altuia);
- c) fapta intelectuală a omului (d.e., falsificarea unui înscris);
- d) starea de drept preexistentă dispoziției;
- e) starea de fapt și de drept (d.e., falsul intelectual presupune o stare de fapt falsificarea înscrisului – și o stare de drept – aceea de funcționar).

Legând de ((a)-(e)) consecințe juridice prin dispoziția sa, norma le conferă în acest chip semnificație juridică. Cineva culege fructe din livada vecinului; este o faptă voită. Dacă în dispozițiile legale nu se prevede nimic în legătură cu ea – fapta rămâne ceea ce este. Dacă dispoziția cutărei reguli juridice interzice culegerea fructelor din livada vecinului fără acceptul acestuia sau fără să fie în interesul lui, sub o anumită sancțiune, atunci fapta cade sub incidența prevederilor legale, devine faptă juridică ilicită (în ipoteza că oarecine culege fructe dintr-o livadă care nu e proprietatea sa, fără acceptul titularului sau fără să fie în interesul acestuia, se dispune obligarea celui care o face la repararea prejudiciului adus) din care derivă drepturi subiective pentru vecinul păgubit și obligații pentru păgubitor.

Subordonate reglementărilor, situațiile juridice privesc fapte juridice, drepturi subiective modificate sau stinse, stări ce identifică o persoană (capacitatea, cetățenia etc), locul și durata⁴. În pofida distincției lui Paul Roubier între „situații juridice obiective” (în care predomină datoriile față de drepturi) și „situații juridice subiective” (în care predomină prerogativele și avantajele subiectului), actele și faptele cu semnificație juridică sunt un amestec de obiectiv și subiectiv. Obiectiv, deoarece autorul (autorii) lor se raportează la entități perceptibile, la viața concretă, obișnuită. Subiectiv, întrucât percepția nu are cum fi izolată de cunoaștere și voință, prin care individul uman semnifică și este semnificat. Încât, obiectivitatea nu este luată ca atare, ci valorizată (i se conferă o valoare juridică într-o formă tipizată: am dat *ca donație*, *ca vânzare*, am luat ca furt, *ca împrumut* etc), deci angajează subiectivul.

Situațiile juridice sunt legale - care decurg din dreptul obiectiv în vigoare - sau contractuale - conținutul și consecințele lor decurg din exercitarea voinței contractuale a subiectelor de drept. Voința (ca și legea) nu produce efecte, exercitarea ei are numai și numai consecințe. Reglementările care antrenează constituirea, modificarea sau stingerea situațiilor juridice pot să-și exercite puterea asupra acestora în trei moduri:

- reglementarea nouă este retroactivă dacă se aplică unor *facta praeterita* (situației juridice epuizată sub reglementarea veche); faptele juridice anterioare sunt izvoare de drepturi subiective (și de obligații)

- reglementarea nouă produce consecințe imediate ori de câte ori guvernează *facta pendencia* (situației juridice desfășurată în timpul ei); faptele juridice prezente sunt izvoare de drepturi subiective (și de obligații)

- reglementarea veche are caracter ultraactiv, după abrogarea ei, asupra unor consecințe viitoare ale situațiilor juridice care îi sunt contemporane (cum ar fi cazul legii penale vechi mai blânde).

Diferitele împrejurări manifeste în viața socială dobândesc caracter juridic consecunțional în funcție de voința legiuitorului.

Izvoarele concrete ale drepturilor subiective sunt faptele juridice. Acestea există de când există regula juridică, adică totdeauna cu societatea. Civilizația arhaică, civilizațiile ulterioare au avut o componentă inevitabilă – aceea juridică. Într-adevăr, nu putem omite că și cutuma, în egală măsură cu norma legislată, lega de fapte consecințe juridice și, prin urmare, determina drepturi subiective și obligații. Așa cum găsim și la Levy-Strauss și la Densușeanu și la Marian cutumele comunităților arhaice îngăduiau titulari de drepturi subiective, pe care aceștia și le puteau exercita în situații prevăzute în ipotezele lor, precum și îndatoriri morale din care au derivat obligațiile juridice. La fel, Codul lui Hammurabi, codurile ulterioare – indiene, grecești și romane – atestă susținerea noastră.

În sfera noțiunii *faptă juridică* cuprindem atât *facta* rezultată din acțiuni nemijlocite desfășurate de oameni-autorii lor, cât și *factul* natural, de ambele legea în vigoare legând consecințele juridice ale constituirii, modificării sau stingerii drepturilor

⁴ „Au sens large, les faits juridiques sont tous les evenements de la vie sociale emportant de consequences juridiques, c'est-a-dire influant sur la creation, la transmission et l'extinction des droits” (Fr. Terre, *op.cit.*, p. 223). I Dogaru propune definiția sa: „În sens larg, prin fapt juridic se înțelege orice eveniment al vieții sociale care comportă efecte de drept, adică influențează crearea, transmiterea și stingerea drepturilor”(*op.cit.*, p. 331). Noutatea autorului român constă în substituirea termenului francez „consequences” cu termenul românesc „efecte”. Însă, dacă soția scapă un vas cu flori din mână și vasul se sparge, iar soțul reacționează înjurând-o, atunci vasul spart este efectul contactului cu dușumeaua, pe când înjurătura soțului e consecința nemulțumirii sale față de neîndemânarea soției.

subiective, cum am spus. Deosebirea constă în aceea că faptul are consecințe juridice impuse de lege, fapta poate consecințe juridice voite de autorul ei; faptul (d.e., nașterea) se petrece, fapta (tăiatul pomului din livada vecinului) se săvârșește; numai fapta săvârșită poate fi licită sau ilicită; autorul faptei voite poate să intenționeze sau să nu intenționeze ca aceasta să provoace consecințe juridice. Dar nici faptul, nici fapta nu sunt în sine izvoare de drepturi subiective, ci numai dacă, investite de legea în vigoare cu semnificație juridică, primesc calitatea de fapte juridice: cel care se naște din părinți-cetățeni români sunt cetățeni români, conform legii; cel care taie copacul din livada vecinului fără acordul acestuia și nu în interesul lui îl prejudiciază, conform legii.

La rândul ei, fapta juridică este o clasă constituită din două subclase: subclasa acțiunilor săvârșite de oameni fără intenția de a produce consecințe juridice, dar care se produc, totuși, prin puterea legii; subclasa acțiunilor săvârșite de oameni cu intenția de a produce consecințe juridice (actele juridice)⁵. Întrucât faptele sociale primesc din partea legii în vigoare semnificație juridică, înseamnă că datorită legii au consecințele juridice de a constitui, modifica sau stinge drepturi subiective și întrucât actele sunt juridice ca urmare a manifestării de voință a subiectelor de drept ca ele să aibă asemenea consecințe juridice – de a constitui, modifica sau stinge drepturi subiective – urmează că, lato sensu, faptele includ actele, adică raportul între cele două categorii este, conform logicii, de la gen la specie: oamenii vor să săvârșească fapte, dar pe unele le săvârșesc fără intenția ca acestea să aibă consecințe juridice (fapte propriuzise), pe altele le săvârșesc cu intenția ca ele să aibă consecințe juridice (acte juridice).

Astfel, art. 3 din codul comercial român se înțelege că în clasa izvoarelor drepturilor subiective comerciale intră nu numai actele juridice, ci și faptele juridice licite sau ilicite. De pildă, faptele de comerț „15. Construirea, cumpărarea, vânzarea și revânzarea de tot felul de vase pentru navigațiunea interioară și exterioară și tot ce privește la echiparea, armarea și aprovizionarea unui vas” (art. 3 c.com.rom.) sunt izvoare de drepturi subiective comerciale

- a) de construire de tot felul de vase pentru navigațiunea interioară și exterioară;
- b) de cumpărare de tot felul de vase pentru navigațiunea interioară și exterioară;
- c) de vânzare de tot felul...etc;
- d) de revânzare de tot felul de vase...etc;
- e) de echipare a unui vas;
- f) de armare a unui vas;
- g) de aprovizionare a unui vas.

La fel, „Cvasicontractul este un fapt licit și voluntar, din care se naște o obligație către o altă persoană sau obligații reciproce între părți” (art. 986 c.civ.rom.) permite deducerea că acest cvasicontract este fapt juridic licit și voluntar care constituie izvor de drepturi subiective pentru „altă persoană”, cât și pentru părțile lui.

⁵ „Faptul juridic, în înțelesul restrâns al noțiunii, ni se înfățișează ca o acțiune omenească săvârșită fără intenția de a produce efecte juridice, dar care efecte se produc în virtutea legii, independent de voința omului, uneori chiar împotriva acestei voințe”(C. Stătescu, C. Bârsan, *Tratat de drept civil*, București, 1981, p. 116). Aici, autorii se referă la faptă, nu la fapt, într-adevăr, fulgerul e fapt, nu acțiune omenească, pe când pescuitul e faptă și nu fapt. Referitor rațiunea faptelor juridice în spațiul situațiilor variabile, Terre precizează: „...de créer, de modifier ou d’eteindre des droits subjectifs”(op.cit., p. 224)

Așadar, există nenumărate fapte (unele sociale, altele naturale numite evenimente) care au loc pe deplin indiferente de legea juridică: nașterea, moartea, pescuitul, prepararea cărămizilor etc sunt evenimente naturale sau fapte sociale, de importanță variabilă, cu vremurile și locurile. Într-o logică a bunului simț, fapta e rezultatul unei făptuiri săvârșită voit de un făptuitor, deci o manifestare acțională care nu poate avea ca autor decât omul și, prin natura sa sau prin consecințele sale, e sesizabilă; dimpotrivă, tot ce se petrece în mintea și sufletul nostru, fără a se manifesta în exterioritatea comportamentală, nu aparține de lumea faptelor; sunt fapte de limbaj adresativ, dar nu e faptă gândirea unui raționament (chiar dacă la întrebarea „Ce faci?” răspund „Gândesc”. Socotită faptă, gândirea ar trebui să cadă sub incidența dispozițiilor juridice; or, ea nu poate fi evaluată astfel, deși e un fel de „facere”).

Mai puțin riguros, dar fără a greși, fapta cuprinde atât făptuirea (acțiunea/inacțiunea), cât și consecințele ei, prin care s-a modificat sau putea să modifice ceva (relații, proprietăți, funcții, structuri, atribuții, lucruri etc) din lumea exterioară.

Aceste fapte omenești și fapte naturale (evenimente) nu produc consecințe juridice decât în condițiile stipulate în ipotezele normelor în vigoare, funcție de legiuitorul determinat. Seceta (evenimentul natural al secetei) se petrece; ea constituie fapt juridic doar dacă, prin lege, e precizată imposibilitatea executării unei obligații datorită ei; fapta pescuitului e săvârșită și devine faptă juridică doar dacă : pescarul o făptuiește conform stipulărilor din lege și atunci el este autorul unei fapte juridice licite (permise), titular de drepturi subiective pe care le valorifică ; pescarul care dimpotrivă, făptuiește contrar dispozițiilor din lege, este autorul unei fapte juridice ilicite, din care derivă alte drepturi subiective și obligații.

Spunem că fapt(ă) juridic(ă) e împrejurarea de care legea leagă abstract consecințele juridice ale constituirii, modificării sau stingerii unui tip de drept subiectiv. Din exemplele date, unele fapte producătoare de consecințe juridice datorită dispozițiilor legale au loc independent de ele; nașterea unei persoane nu se datorează legii, dar aceasta determină (este cauză formală pentru) apariția unui subiect de drept titular de drepturi subiective; acordul de voință între două sau mai multe persoane are consecință juridică constituirea pentru acestea de drepturi subiective și obligații correlative. Noțiunea de fapt(ă) juridic(ă) cuprinde o varietate nesfârșită de fenomene ale societății și naturii, deci nu are omogenitate nici de semnificare, nici de consecință juridică. Într-un drept subiectiv se împletesc semnificarea juridică, conferită de lege faptelor sociale, cu investirea purtătorului lor, subiectul de drept, cu o calitate juridică.

Împletirea aceasta – semnificare, investire – răspunde întrebării „Ce înseamnă că leagă „consecință juridică”? Răspunsul la prima vedere e „dispoziția”, dar a doua vedere ne îndeamnă să ne mirăm „Dispoziție pentru cine și pentru ce?” „Acela care, din eroare, crezându-se debitor, a plătit o datorie, are drept de repetițiune în contra creditorului”(art. 993 c.civ.rom.). Iată dispoziția clară pentru cine se constituie un drept subiectiv și pentru ce se constituie un drept subiectiv! Legea semnifică fapta generică și investește pe purtătorul ei generic cu o calitate juridică. Datorită calității juridice purtătorul specificat are drepturi subiective: X se crede debitor din eroare și plătește suma nedatorată Xs.

Raționalitatea juridică luată ca investire nu înlocuiește raționalitatea ca împletire, ci se manifestă în ea împreună cu semnificarea juridică. Or, tocmai încălcarea raționalității ca împletire duce la sancțiune, devenită astfel rațional juridică. „Leagă

consecințe juridice” deschide posibilitatea sancțiunii, nu și realitatea nemijlocită a acesteia.

După origine, faptele juridice cuprind evenimente naturale și acțiuni omenești. Criteriul care apropie cele două clase de fapte este cel al consecințelor juridice, ceea ce le diferențiază este regimul juridic. Faptele juridice circumscrise în sfera acțiunilor nemijlocite ale oamenilor sunt exteriorizări ale motivelor și judecății acestora și au ca reper prevederile din normele juridice în vigoare, care crează, modifică sau sting drepturi subiective generice. Această clasă de fapte e divizată în două subclase: propriu-zise sau acte juridice.

Faptele juridice propriu-zise sunt fie voluntare, fie involuntare.

Faptele voluntare sunt fie licite, fie ilicite.

Sintetic vorbind, există evenimente naturale și acțiuni omenești. Acțiunile omenești sunt săvârșite voit și produc consecințe juridice. Evenimentele naturale și acțiunile săvârșite fără intenție de a produce consecințe juridice sunt considerate fapte juridice în sens restrâns. De pildă, părinții își educă copiii fără intenția de a produce consecințe juridice această activitate a lor, dar în temeiul legii consecințe juridice se produc – dreptul subiectiv al copiilor la educație conform personalității lor. Când un șofer parchează într-un loc interzis, el nu urmărește ca fapta sa să aibe consecințele juridice ale tragerii la răspundere administrativă, dar în virtutea legii respectivelor consecințe se ivesc.

Specific actului juridic ca operație este substratul său voit; el poate fi rezultatul unui acord de voințe, precum un contract, sau rezultatul unei voințe unilaterale, cum e cazul testatorului ori al gerantului în gestiunea de afaceri. Actele juridice sunt manifestări ale voinței, dar voința nu e și sursă de drept *omni et soli*; legea prezumă că minorul, lipsit de voință, deși are drepturi subiective, nu și le poate manifesta prin acte juridice, pe când majorul are voință, se poate manifesta prin acte juridice, este îndrituit să-și exercite drepturile subiective pe care pe care legea i le recunoaște.

Actele juridice în sensul de operații juridice sunt guvernate de anume principii care le orientează și circumscriu aria de manifestare a voinței juridice, cât și modul în care această voință este luată în considerare:

- principiul libertății încheierii actelor juridice (constituționale, civile, administrative, comerciale, financiare etc)

- principiul ocrotirii voinței autonome⁶ (de exemplu, prin prevederile codului penal referitoare la cauze care înlătură caracterul penal al faptei: constrângerea fizică și constrângerea morală; cazul fortuit, iresponsabilitatea; beția; minoritatea făptuitorului)

Actele juridice care par să aibă cea mai mare pondere în cadrul acțiunilor omenești sunt considerate sub acest dublu aspect: *acte negotium*, *acte instrumentum*. Pe de o parte. Pe de altă parte, faptele rezultate din manifestările altor factori, exterioare și

⁶ A se vedea art. 948-953, 955-957 c.civ.rom. Este de menționat că nicăieri în drept voința autonomă nu are caracter absolut. Dar, chiar relativă fiind la reglementările în vigoare, ea este inevitabilă, căci absentând nu e posibilă instituția răspunderii juridice. Astfel, contractul este acord de voință între două sau mai multe subiecte de drept, în care acord sesizăm drepturi subiective și obligații, delimitat prin reglementările legale (art. 942 c.civ.rom.). Delictul este faptă juridică ilicită săvârșită cu voință, prin care se cauzează un prejudiciu altei persoane și, deci dreptul subiectiv al acesteia de a pretinde reparație (art. 998 c.civ.rom.). Gestiunea de afaceri (art. 987-991 c.civ.rom.), plata nedatorată (art. 992-997 c.civ.rom.) sunt fapte licite săvârșite cu voință, izvoare de drepturi subiective civile. Faptele ilicite cauzatoare de prejudicii sunt izvoare de drepturi subiective pentru prejudiciați.

independente de acțiunile umane, dar de care legea juridică leagă consecințe juridice, cuprinzându-le astfel în lumea faptelor juridice, în folosul oamenilor, adeseori numite evenimente (timpul, spațiul, fenomene meteo, fenomene cosmice, seismice, telurice, moartea și nașterea ființelor umane etc), le vom numi fapte juridice improprii, involuntare. Prin urmare, există fenomene obiective (independente de voința omului și imprevizibile lui, însă care îl afectează într-un mod oarecare) legea legând de ele consecințe juridice totdeauna cu caracter ocrotitor față de interesele omului-subiect de drept; în realitate când un seism distruge locuința cuiva, legea consideră această distrugere prejudiciu prevăzând pentru păgubit consecințe juridice, căci seismul nu e cineva care lezează un drept subiectiv și față de care titularul să revendice reparațiunile conform prescripției. Dimpotrivă, în numeroase alte manifestări – de data aceasta determinate de voința omului - legea leagă consecințe juridice pozitive sau negative, cum îi stă în substanță.